

doi: 10.3935/rsp.v16i3.895

NEW PERSPECTIVES ON A LONGER WORKING LIFE IN CROATIA AND SLOVENIA**Maja Vehovec (ur.)**

Zagreb: Ekonomski institut, Zagreb i Zaklada Friedrich Ebert, Regionalni ured za Hrvatsku i Sloveniju, 2008., 161 str.

Posljednjih se desetljeća u gotovo svim razvijenim zemljama mogu opaziti slični demografski trendovi. Ljudi žive osjetno dulje, razmjerno rano odlaze u mirovinu, smanjuje se broj mladih koji ulaze u radni kontingent. U cjelini, sustav je previše izdašan, slaba je povezanost doprinosa i mirovine, a posebno su demotivirane više dohodovne skupine osiguranika koje ne ostvaruju mirovinu u skladu s uplaćenim doprinosima. Zbog velikog broja umirovljenika mirovine su uglavnom male, a mirovinski izdaci veliki. Istodobno, u mnogim razvijenim zemljama nedostaje radne snage tako da umirovljenje starijih još uvijek radno sposobnih osoba znači velik gubitak i za pojedinca i za društvo u cjelini. Stoga se gotovo u svim razvijenim zemljama pronalaze ili provode mjere za zadržavanje starijih osoba u svijetu rada.

Navedena je tema prilično zapostavljena u Hrvatskoj, ali stanje bi se moglo promijeniti zahvaljujući Ekonomskom institutu iz Zagreba i Zakladi Friedrich Ebert **koji su objavili vrijednu publikaciju *New perspectives on a longer working life in Croatia and Slovenia* (Nova viđenja o duljem radnom vijeku u Hrvatskoj i Sloveniji)** urednice Maje Vehovec. Knjiga je posvećena usporedbi stanja u dvije zemlje koje su u bivšoj državi imale mnogo toga zajedničkog u mirovinskom sustavu, ali

su se nakon osamostaljenja odlučile za drugačiji način rješavanja mirovinskog osiguranja.

Knjiga se sastoji iz tri cjeline koje su priredili stručnjaci iz Slovenije i Hrvatske. U prvoj cjelini tumači se pojam demografsko starenje stanovništva – koje treba razlikovati od pojedinačnog, biološkog starenja – i njegov utjecaj na radnu snagu i gospodarski razvoj. Starenje stanovništva ima značajnih nepovoljnih posljedica na gospodarski rast, uvjetuje pojačan fiskalni pritisak, smanjuje štednju i može utjecati na snižavanje opće proizvodnosti gospodarstva. U izlaganju stanja u EU-u i Hrvatskoj upozorava se kako starije osobe uglavnom imaju niske stope aktivnosti i zaposlenosti tako da je velik jaz između stopa zaposlenosti starijih osoba i ukupnog stanovništva. Stanje u Hrvatskoj osjetno je gore te imamo jednu od najnižih stopa aktivnosti (36,5% u 2006.) stanovništva u dobi od 55 do 64 godine starosti, a ujedno osiguranici vrlo rano odlaze u mirovinu (približno u prosjeku sa 60 godina).

I u Sloveniji se očituje smanjivanje ukupnog broja stanovnika i broja osoba u radnom kontingentu, povećanje udjela starijeg stanovništva u ukupnom stanovništvu u radnoj dobi, niska stopa zaposlenosti starijeg stanovništva i rani odlazak u mirovinu te visoka stopa dobne ovisnosti. Promjenama mirovinskog zakona iz 1999. godine uvedeni su poticaji za kasnije umirovljenje, odnosno odlazak u mirovinu kada osoba prijeđe punu zakonsku dob umirovljenja, a uvelike je **postrožen** prijevremeni odlazak u mirovinu. Uvećanje mirovine ostvaruju i osobe stare 58 i više godina za svaku godinu rada više od zakonom predviđenih 40 godina staža. Ujedno, uveden je i sustav djelomične mirovine, tako da osoba koja je ispunila uvjete za starosnu mirovinu može ostati raditi i ima pravo na polovicu mirovine. Dok su u Sloveniji osobe starije od 50 godina starosti činile oko trećinu ukupnog stanovništva sredinom prvog

desetljeća 21. stoljeća, njihov će se udio povećati na približno polovicu do 2035. godine, što neminovno zahtijeva poduzimanje odgovarajućih i/ili pojačavanje već provedenih mjera na tržištu rada – prije svega produžavanje radnog vijeka i povećanje zaposlenosti starijeg stanovništva.

Institucionalni okvir predmet je istraživanja u drugom dijelu knjige. U dva priloga razmatraju se poticaji za odlazak u mirovinu u Hrvatskoj, odnosno u Sloveniji. Hrvatska je mnogo napravila u poticanju financijske održivosti mirovinskog sustava, povisila se dobna granica za odlazak u mirovinu, **postroženi** su uvjeti za ostvarivanje invalidske mirovine, ali još uvijek u sustavu ne postoji dovoljno mehanizama koji potiču osiguranike na dulji rad. Vjerojatno će u tome značajnu ulogu odigrati uvođenje kapitaliziranog mirovinskog sustava, ali ono ipak neće samo po sebi biti dovoljno. Potrebno je i u javnom mirovinskom sustavu (prvi stup međugeneracijske solidarnosti) stalno istraživati mogućnosti zadržavanja još uvijek radno sposobnih starijih ljudi u svijetu rada. Time bi se trebao poboljšati budući položaj umirovljenika i smanjivati (ili barem ne povećavati) financijski izdaci. Za Sloveniju se pobliže istražuju odrednice aktivnosti starijeg stanovništva i zaključuje kako razmjerno izdašna prava za vrijeme nezaposlenosti nedovoljno potiču starije osobe na aktivno traženje zaposlenja.

Treći dio knjige posvećen je potražnji za radom u obje promatrane zemlje jer nepostojanje potražnje za starijim radnicima može biti važna odrednica gubitka njihove motiviranosti za traženje zaposlenja i povlačenje iz radne snage. U provedenom ispitivanju poslodavaca stariji uposlenici prošli su bolje nego mlađi (s obzirom na prosjek) prema obilježjima: **voljnost za težak rad, pouzdanost, pozornost, profesionalnost, kompetentnost kod donošenja odluka, odanost** pa čak i kod **poštenja i integriteta**. Kod mlađih je **uočena veća**

sklonost nesreći na poslu, te kako se moglo i očekivati, bolje zdravstveno stanje u odnosu na starije uposlenike. Osim **sklonosti nesreći na poslu i voljnosti za suradnju** u slučaju Slovenije, sve druge razlike u dobivenim vrijednostima za svaku pojedinu zemlju statistički su značajne. Ovaj dio knjige završava izlaganjem čimbenika koji utječu na odluke o odlasku u mirovinu ili ostanku u svijetu rada. Kako smo naveli, nedovoljno je nagrađivanje duljeg rada, ali i starije bi osobe trebale sustavno raditi na poboljšanju svoje zapošljivosti. U uvjetima starenja stanovništva od središnjeg značenja postali su cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih. Sudjelovanje u programima obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja osjetno opada za radnike starije od 50 godina, a posebice je nisko za osobe s niskim obrazovanjem.

Zaključno, ova knjiga vrlo dobro objašnjava sadašnje stanje i može biti velik doprinos oblikovanju i predlaganju potrebnih mjera te posebice suzbijanju stereotipa o maloj produktivnosti starijih radnika. Zasad mirovinski sustavi u Sloveniji i Hrvatskoj nedovoljno **kažnjavaju** raniji odlazak u mirovinu, odnosno ne nagrađuju ostanak u svijetu rada čime bi mnoge osobe mogle ostati porezni obveznici. Potrebno je provoditi mjere i na tržištu rada i na radnom mjestu, s jačim naglaskom na integraciju starih radnika i unapređenje njihove zapošljivosti, u prvom redu putem cjeloživotnog učenja i obrazovanja odraslih osoba. Razvoj mjera za zadržavanje starijih osoba u svijetu rada nije važan samo u cilju smanjivanja mirovinskih rashoda nego i kao način poticanja konkurentnosti gospodarstva, borbe protiv socijalne isključenosti i poboljšanja opće kvalitete života, posebice starijih osoba. Pritom bi sustav trebao poticati, a ne prisiljavati na zadržavanje u svijetu rada.

Predrag Bejaković